

Các nhà nghiên cứu vẽ một con đường để cứu đồng bằng sông Cửu Long

(Researchers lay out a path to saving the Mekong Delta)

Aalto University – Bình Yên Đông lược dịch

Phys.org – May 6, 2022



Giống như bất cứ đồng bằng sông khác, Đồng bằng sông Cửu Long (ĐBSCL) chỉ có thể hiện hữu nếu nó nhận được một nguồn cung cấp phù sa đầy đủ từ thượng lưu vực của nó và dòng nước để trải phù sa đó trên khắp mặt của đồng bằng. [Ảnh: Marko Keskinen]

Gần 20 triệu người sống trong ĐBSCL ở Đông Nam Á (ĐNA), cũng là nguồn của 7-10% gạo được buôn bán trên thế giới. Nhưng đồng bằng sẽ gần như nằm dưới mặt nước hoàn toàn vào cuối thế kỷ nếu những lối quản lý nước trong khu vực không thay đổi. Để tránh tình huống này, cần có hành động đáng kể và được phối hợp từ tất cả 6 quốc gia trong lưu vực Mekong, một nhóm nghiên cứu quốc tế đa ngành lập luận trong một bình luận được công bố hôm nay trong tạp chí *Science*.

“Rất khó để tìm hiểu rằng một địa hình có kích thước của Netherlands và với một dân số tương đương có thể biến mất vào cuối thế kỷ,” tác giả chánh của bài, Giảng sư (GS) Matt Kondolf của Đại học California, Berkeley, nói. Nhưng đồng bằng đặc biệt dễ tổn thương với mực nước biển dâng, vì hầu hết nó nằm dưới 2 m trên mặt nước biển.

Hầu hết ĐBSCL nằm ở Việt Nam. Và chánh phủ Việt Nam đã có những biện pháp để bảo vệ nó. Tuy nhiên, các nhà nghiên cứu nhấn mạnh rằng tất cả các quốc gia trong lưu vực sông Mekong sẽ phải có hành động nhanh chóng và quyết tâm để đảo ngược tai họa.

“Giống như bất cứ đồng bằng sông khác, ĐBSCL chỉ có thể hiện hữu nếu nó nhận được một nguồn phù sa đầy đủ từ thượng lưu vực và dòng nước để trải phù sa đó trên khắp mặt đồng bằng,” Phó Giảng sư (PGS) Matti Kummu của Đại học Aalto, đồng tác giả của bài viết, nói.

Nguồn phù sa bảo đảm rằng đất được tạo nên ít nhất nhanh như mực nước biển dâng toàn cầu.

“Đối năng lượng tái tạo, các quốc gia trong lưu vực phát triển các đập thủy điện, ngăn chặn phù sa, mà không chú ý đến ảnh hưởng trên qui mô hệ thống của chúng. Số phù sa ít ỏi đến hạ lưu Mekong có thể được khai thác để đáp ứng nhu cầu của thành phần bất động sản đang phát triển nhanh chóng trong khu vực, đòi hỏi một số lượng cát lớn để xây cất và cải tạo đất,” đồng tác giả là Tiến sĩ Rafael Schmitt của Đại học Stanford, nói,

Một yếu tố quan trọng khác trong số phận của đồng bằng là làm thế nào nguồn nước được quản lý. Đê và kinh được xây để kiểm soát lụt, bảo vệ thâm canh nông nghiệp cao ở trong vùng, những điều này cũng ngăn ngừa phù sa màu mỡ đi đến đồng lúa. Vấn đề phức tạp thêm bởi việc sử dụng nước ngầm quá mức, gây nên sụt lún hạ thấp mặt của đồng bằng một vài cm mỗi năm.

Các nhà nghiên cứu nhấn mạnh đến 6 biện pháp để làm tăng đáng kể tuổi thọ của đồng bằng:

1. Tránh các đập thủy điện có ảnh hưởng lớn bằng cách thay thế các dự án được dự trù bằng các trang trại gió và mặt trời nếu có thể được và nếu không, xây các đập mới trong 1 cách chiến lược để làm giảm ảnh hưởng ở hạ lưu của chúng;
2. Thiết kế và/hay tân trang các đập thủy điện để làm cho phù sa đi qua dễ dàng hơn;
3. Chấm dứt từ từ việc khai thác cát ở đáy sông và kiểm soát chặt chẽ tất cả việc khai thác phù sa, trong khi làm giảm nhu cầu cát Mekong qua vật liệu xây dựng khả chấp và tái chế;
4. Tái lượng định thâm canh nông nghiệp trong ĐBSCL cho tính khả chấp của nó;
5. Duy trì nối kết của đồng lụt đồng bằng bằng cách thích ứng hạ tầng cơ sở nước; và
6. Đầu tư vào các giải pháp tự nhiên để bảo vệ bờ biển trên qui mô lớn dọc theo bờ biển của đồng bằng.

Mặc dù có ít tranh chấp trong cộng đồng khoa học về hiệu quả của những biện pháp này, nhất là nếu được thực hiện trong nhất trí, có những chướng ngại chánh trong việc thực hiện chúng hiện hữu.

“Một số các biện pháp sẽ xung đột với quyền lợi của một số thành phần nhất định, trong khi những biện pháp khác đòi hỏi sự hợp tác chặt chẽ hơn giữa các quốc gia trong khu vực. Mặc dù không phải tất cả đều dễ dàng, hợp tác khu vực và xuyên thành phần và ý chí chánh trị sẽ cần đến để thực hiện các biện pháp được đề nghị,” PGS Marko Keskinen của Đại học Aalto, đồng tác giả của bài viết, nói.

Thực hiện các biện pháp sẽ đòi hỏi sự tham gia của chánh phủ quốc gia và các diễn viên quốc tế, chẳng hạn như các diễn viên mới, gồm có thành phần tư nhân và xã hội dân sự. Nhưng cùng nhau nó có thể cứu đồng bằng khỏi chết chìm.

“Một DBSCL sẽ có thể phát triển sau cuối thế kỷ này – nhưng nó sẽ đòi hỏi hành động nhanh chóng và hài hòa trong một lưu vực đã bị đánh lạc hướng bởi cạnh tranh, thay vì hợp tác, giữa và quốc gia duyên hà,” GS Kondolf kết luận.